

МОТИВАЦІЯ УЧІННЯ ТА ЇЇ ФОРМУВАННЯ В ПЕРІОД РАННЬОЇ ЮНОСТІ

Актуальність дослідження. Навчальна діяльність є провідною діяльністю протягом становлення особистості. Вона активується, спрямовується та припиняється мотивацією. Саме від мотивації залежить переважна частина успіхів у навчанні, саме її становлення з початком навчання обумовлює подальший розвиток особистості як частини суспільства. Саме в школі закладається основа для подальшого учіння школяра і часто від бажання вчитися потім залежить все життя людини.

Значний внесок у вивчення проблеми мотивації учіння у школярів зробили вітчизняні вчені В.І. Ковальов, З.І. Васильєва, Т.І. Шамова, Г.І. Щукіна та ін. Було розкрито змістові та динамічні характеристики мотивів учіння, особливості та тенденції розвитку ставлення до учіння у школярів з різною успішністю, умови цілеспрямованого формування позитивної мотивації учіння.

Психологічні дослідження онтогенезу мотивації (Л.І. Божович) дали змогу виділити групи мотивів, які лежать в основі здійснення учбової діяльності. Формування мотивації учіння через організацію діяльності стало предметом вивчення під керівництвом В.А. Якуніна, Л.І. Божович, В.І. Ковальова, В.І. Лозової та ін.

Нині існує дуже багато розроблених концепцій мотивації. Нами було виявлено, що мотивація переважно полімотивована, тобто на дитину впливає не один чинник, а декілька, які зумовлюють відповідне ставлення до навчального процесу. Але не всі мотиви для одних дітей мають однакову силу, одні виступають як основні, а інші лише другорядні. Вони можуть мати як позитивний результат, так і негативний.

Умовно можна виділити три теорії мотивації:

Теорія біологічного спонукання. Порушення у балансі організму автоматично призводить до появи відповідної потреби і до виникнення біологічного імпульсу, який штовхає індивіда до його задоволення.

Теорія оптимальної активації. Організм прагне підтримувати оптимальний рівень активації, що дозволяє йому функціонувати найефективніше.

Когнітивна теорія. Розглядає мотивацію як механізм вибору певної форми поведінки. Щоб зробити вибір, потрібно звернутися до процесу мислення.

Поняття мотивації у психологічній науці є досить різноманітним. Багато авторів намагаються пояснити сутність мотивації. На їх думку,

мотивація – це сукупність спонукальних факторів, що визначають активність особи (усвідомлену чи не усвідомлену) та спонукають людину до здійснення певних дій, визначають їхню спрямованість на цілі. Таке визначення дає картину мотивації, що її зумовлює. Проте частина науковців визначає, що мотив, даний людині, готовий, і його не потрібно формувати, а лише активізувати.

Найважливішими видами мотивації старшокласників виступають пізнавальні мотиви, які полягають в орієнтації школярів на отримання знань (це може бути інтерес до цікавих фактів, явищ, фундаментальних ідей тощо); соціальні мотиви, їх пов'язують із отриманням знань, для того щоб бути корисним суспільству та зайняти певне місце у стосунках з іншими людьми, одержати їх схвалення, заслужити в них авторитет. Важливу роль займають і творчі мотиви, які проявляються в участі старшокласників у конкурсах, зайнятті дослідницькою роботою.

Зазначимо, що основними факторами, які впливають на формування позитивних стійких мотивів учнів старшого шкільного віку, є: зміст навчального матеріалу, а саме інформація, яку учні отримують від вчителя; організація навчальної діяльності, яка складається із трьох основних етапів – мотиваційного, оперативно-пізнавального та рефлексивно-оцінного; колективні форми навчальної діяльності; оцінка навчання; стиль педагогічної роботи вчителя.

Основою мотивації старшокласника виступає підготовка до вступу у вищий навчальний заклад. Вона відрізняється від мотивів підлітка саме професійною орієнтацією. Підліток вибирає професію відповідно до улюбленого предмету, а старшокласник починає особливо ретельно цікавитися тими темами предметів, які їм буду корисні у підготовці до вибраної професії.

Важливу роль відіграє і самооцінка навчальних умінь. В таких дітей можна побачити високорозвинені пізнавальні інтереси і позитивну мотивацію учіння. Учень з неадекватною самооцінкою навчальних умінь часто припускається помилок в своїх результатах.

Для вивчення особливостей розвитку мотивації учіння старшокласників нами було проведено експериментальне дослідження. Проаналізуємо його результати.

Так, результати методики “Чому я взагалі навчаюсь?” показали, що дітей насамперед цікавить навчання заради власної вигоди, з примусу та боязні покарання, бажання знати, розвивати інтерес до процесу учіння та знань. Лише переважну меншість цікавить служіння людям.

За результатами методики “Спрямованість на отримання знань”, доходимо висновку, що ступінь вираженості мотивації на отримання знань за 12-бальною шкалою переважно 5 – 7 балів, що означає, що для дітей отримання оцінки як показника знання не відіграє важливої ролі.

Підсумовуючи результати методики “Ставлення до предмету”, відзначимо, що учні полюбляють деякі предмети за їх цікавість для

майбутньої професії чи для загального розвитку. Не люблять певні предмети через особу вчителя, який при поясненні матеріалу не може зацікавити, не вміє доступно для всіх пояснити матеріал.

Відповідно до результатів методики “Спрямованість на оцінку”, яка частково пов’язана із другою методикою, результати на низькому рівні, які свідчать про невмотивованість до отримання знань: батьки не змогли скоординувати діяльність дитини у правильне русло та сприяти формуванню у дитини вмінь та навичок роботи.

Висновки. З результатів методики “Пізнавальна потреба” робимо висновок, що сильно виражена пізнавальна потреба лише в малої кількості учнів. В переважній більшості досліджуваних було виявлено слабо виражену пізнавальну потребу. За нашими висновками, це пов’язано з неусвідомленням всієї важливості пізнавальної потреби, яка спрямована на отримання знань, а в подальшому на майбутню професію.

Отже, наведені вище результати дослідження дозволяють охарактеризувати рівень мотивації учіння старшокласників як низький. В переважній більшості не сформовані навички до учіння, самостійної роботи, прагнення до отримання знань та їх поліпшення. Основні мотиви старшокласників, такі як отримання знань для вступу до ВНЗ, мізерні.

Список використаних джерел

1. Кон И.С. Психология ранней юности.–М.: Просвещение, 1989. – 216 с.
2. Крутецкий В.А. Психология обучения и воспитания школьников. – М.: Просвещение, 1976. – 358 с.
3. Савчин М.В. Вікова психологія. – К.: Академія, 2009. – 421 с.